

Pestprotocol CKC het Kompas

Inleiding

In 2021 is het pestprotocol voor CKC het Kompas opnieuw vastgesteld, bedoeld om pesten te voorkomen en te bestrijden. De tekst is op diverse plaatsen geactualiseerd naar de huidige situatie. De pestpreventie met Positive Behavior Support is in dit protocol opgenomen. Dit protocol is vastgesteld tijdens de teamvergadering van 11 oktober 2021.

Naast PBS werken we vanaf augustus 2021 met de methode Kwink. Dat is een methode voor sociaal emotioneel leren. Hierin werken de kinderen aan 5 SEL-competenties. De inhoud van de 5 competenties past bij de vijf fases van groepsdynamica, die elke groep gedurende een schooljaar doorloopt. De vijf competenties zijn:

- Besef van jezelf
- Zelfmanagement
- Besef van de ander
- Relaties met anderen
- Keuzes maken

Achtergronden

De bovengenoemde pestpreventie is ontwikkeld om te passen binnen Positive Behavior Support. Er wordt gebruik gemaakt van strategieën op het gebied van 'evidence based' procedures, gedragswetenschappelijke gegevens en een systematische aanpak om pestgedrag te verminderen en het klimaat op school te verbeteren. We gebruiken hiervoor het drielagenmodel. Met gebruikmaking van dit model gebruikt PBS effectieve strategieën voor het scheppen van een omgeving die positief gedrag van zowel de leraar als leerling ondersteunt en aanmoedigt. Definiëren en meten van pestgedrag is lastig. Eén van de gebruikelijke definities is het herhaaldelijk voorkomen van lichamelijk, verbaal en sociaal gedrag, met de bedoeling om te kwetsen. De herhaling van de confrontaties en het machtsverschil tussen dader(s) en slachtoffer(s) zijn sleutelbegrippen voor het begrip pesten en juist daardoor is het zeer lastig te herkennen en te meten.

Vanwege de problemen met het definiëren van pesten, richten we ons op het verbeteren van gedrag dat specifiek, waarneembaar en meetbaar is. Hierbij wordt geen rekening gehouden met de bedoeling van het gedrag, de macht van de betrokken personen of met de frequentie waarmee het gedrag zich voordoet. Wij kiezen ervoor om de verschillende bestaande definities onder te brengen in de bredere categorie "slachtoffers maken". Het maken van slachtoffers omvat ook pestgedrag dat niet te maken heeft met machtsverschil of frequentie. Eenmalige pestincidenten tussen kinderen die evenveel macht hebben benaderen we op dezelfde wijze. Het verminderen van pestgedrag onder leeftijdsgenootjes blijft het doel waar onze pestpreventie zich op richt en terugdringen van pestgedrag maakt daar deel van uit.

Zes sleutelbegrippen van pestpreventie met PBS

1. Het gebruik van evidence based principes om leerlingen gewenst gedrag buiten het klaslokaal aan te leren.
2. Het begeleiden van leerlingen en het belonen voor het tonen van gewenst gedrag.
3. Specifieke instructie en vooraf waarschuwen (pre correctie) om te voorkomen dat pestgedrag beloofd/aangewakkerd wordt door slachtoffers of omstanders.

4. De correctie van pestgedrag met gebruik van een voortdurend bijgehouden continuüm van consequenties

5. Het inwinnen en gebruiken van data over concreet leerlinggedrag om besluitvorming te evalueren en te ondersteunen.

6. Een PBS team (klankbordgroep gedrag) dat de preventie op een school ontwikkelt, implementeert en begeleidt.

Digitale en mobiele communicatie is niet meer weg te denken uit de huidige samenleving. Deze moderne media (kunnen) worden gebruikt om digitaal te pesten. Dit kan bijv. door het sturen van chat-/mailberichten of het verspreiden van foto's of filmfragmenten. Deze vorm van pesten kenmerkt zich doordat de dader anoniem blijft, of kan blijven. Fysieke confrontaties blijven uit, waardoor er vaak weinig/geen getuigen zijn van dit pestgedrag. Het ontbreken van fysieke confrontaties kan eraan bijdragen dat het pesten heel lang onopgemerkt kan blijven. Terwijl het digitale pesten kan plaatsvinden in de privésfeer (thuis op de pc of met de mobiele telefoon), kan deze vorm van pesten een vervolg krijgen op school, op het plein, of in de onderlinge relaties tussen leerlingen in een groep.

We praten met leerlingen over de stappen waarmee je kunt reageren op cyberpesten.

We leren de leerlingen te handelen volgens de 'Circus Ik'-methode vanuit Kwink.

De leerlingen leren via 'aanpakken' als iemand respectloos is via digitale media.

Schoolvisie.

De aanpak van pesten is belangrijk. Bij pesten geldt: voorkomen is beter dan genezen.

Onze pestpreventie past binnen het schoolbreed geldende systeem PBS.

Onze pestpreventie is gebaseerd op het aanleren van vaardigheden en sociale verantwoordelijkheden:

- het vaststellen van gedragsverwachtingen
- het aanleren van algemeen geldende gedragsverwachtingen voor alle algemene ruimtes
- het aanleren van sociale verantwoordelijkheid middels 'Circus IK'
- oefenen.

We leren onze leerlingen vaardigheden die de basis vormen voor een schoolklimaat waarin kinderen zich veilig voelen en waar pesten geen kans krijgt.

We gaan uit van drie acties als reactie op conflicten: te weten 'Aanpakken, aanvallen en verstoppen'. Waarbij we kinderen leren dat aanpakken de beste en enige juiste oplossing is. Aanvallen en verstoppen dragen niet bij aan de oplossing van een conflict. Zie bijlage 1.

We leren de kinderen dat zij kunnen verwachten dat als zij naar een volwassene toe gaan om te praten, dat de volwassene dan luistert en:

1. Volwassenen zullen vragen wat het probleem is
2. Zij zullen vragen of je stop hebt gezegd
3. Zij zullen vragen of je rustig en sterk bent weggelopen.

PREVENTIE

Binnen de groepen wordt systematisch aandacht besteed aan sociaal-emotionele ontwikkeling. PBS en Kwink zijn hierbij de methoden, die we gebruiken.

Om leerlingbehoefte op sociaal-emotioneel gebied in kaart te brengen wordt gebruik gemaakt van de resultatenmonitor van Kleuterplein. Vanaf groep 3 wordt Kindbegrip gebruikt, om het signaleren van sociale competentie van leerlingen te versterken, en daarmee de planmatige aanpak te versterken.

Naast het aanbod ter bevordering van sociaal-emotionele ontwikkeling speelt ook het geheel van regels en afspraken een rol bij het voorkomen van pesten. Het gaat hierbij om de volgende schoolregels uitgaande van de drie waarden respect, zelfstandigheid en verantwoordelijkheid:

1. regels die zijn vastgelegd in de matrix van gedragsverwachtingen voor alle ruimtes en de klas
2. pleinregels
3. regels voor computergebruik en digitale media
4. groepsregels binnen de afzonderlijke groepen

De regels gelden voor alle leerlingen en personeel in de school en worden hieronder opgenomen. Eenmaal per jaar worden ze in een centrale teamvergadering geëvalueerd.

Dit geldt ook voor de afspraken t.b.v. handhaving van de regels. De groepsregels worden bij het begin van ieder schooljaar binnen de afzonderlijke groepen besproken en vastgesteld. Ze zijn zichtbaar aanwezig in de groepen.

Schoolregels

Het schoolteam van Het Kompas heeft de volgende 3 waarden waarop de gedragsverwachtingen gebaseerd zijn vastgesteld:

zelfstandigheid-respect-verantwoordelijkheid

Deze drie waarden zijn uitgangspunt voor de gedragsverwachtingen. De drie waarden zijn op eigen Kompaswijze gevisualiseerd. Ze hangen in de groepslokalen en in de koffieruimte van het personeel. Daarnaast zijn enkele gedragsverwachtingen op de leerpleinen gevisualiseerd. Op grond van de in de matrix vastgelegde aan te leren gedragsverwachtingen zijn er lessen geschreven.

De lessen worden volgens een vast rooster gaandeweg het jaar in de verschillende groepen gegeven en regelmatig herhaald.

Pleinregels

Pleinregels voor de leerlingen

1. Als eerste bel gaat, verzamelen we ons rustig **in de rij** (afgesproken plaats) om naar binnen te gaan.
2. We spelen op het plein (niet tussen de fietsenrekken).
3. Voor schooltijd en tijdens de pauzes: de leerlingen gaan spelen op het deel van het plein dat voor de betreffende groep/bouw bedoeld is.
4. We gebruiken de **speelmateriaal** op de manier zoals ze bedoeld zijn.
5. De speelmateriaal (uit de schuur) worden volgens afspraak door de verschillende groepen

gebruikt.

6. Er mag gevoetbald worden aangewezen plekken op het plein.
7. We ruimen het spelmateriaal op als de bel gaat.
8. Als leerlingen onderling een probleem hebben: heb je een probleem, gebruik de **Circus Ik** afspraken ('aanpakken'= vraag bv de pleinvacht erbij).
9. **Wave-/skateboarden/stepjes/skeelers**: niet mee spelen voor schooltijd; tijdens pauzes toegestaan (zolang het veilig genoeg kan).
10. **Bal over het hek?** Ophalen wordt altijd geregeld door de pleinvacht. Deze beslist (wie, omlopen, enz.).
11. **Mobieltjes**: contact met thuis om te melden dat je veilig bent aangekomen is toegestaan, daarna gaan de mobieltjes uit op het schoolplein en in de tas. Fotograferen (met mobiel of fototoestel) mag niet.
12. Bij **slecht weer**:
Voor schooltijd: de leerlingen worden in de eigen groep opgevangen.
In de pauzes: Bij regen beslissen de pleinvachten samen over al dan niet naar buiten gaan. Wil de leerkracht met de groep toch naar buiten? Dan gaat deze zelf mee. Begint het tijdens de pauze te regenen? De pleinvachten beslissen over naar binnen gaan en regelen zo nodig dat er wordt gebeld. Bij een pauze binnen begeleiden de groepsleerkrachten de eigen groep en gaan in overleg met "buur-leerkracht" en/of stagiaire even koffie halen. Gaat het regenen tijdens de pauze, dan wordt iedereen verzocht op dat moment de eigen groep op te vangen.

Regels voor computergebruik en digitale media

1. Meld je alleen aan met je eigen groepscode.
2. Je opent en verwijdert alleen bestanden die van jou zijn. Downloaden van bestanden mag alleen als je leerkracht toestemming geeft en meekijkt.
3. E-mail op school mag alleen na toestemming van je leerkracht!
4. Geef nooit je foto, naam, adres of telefoonnummer! Dit mag alleen als je leerkracht toestemming geeft en meekijkt.
5. Kom je op ongewenste sites (bloot, geweld of grof taalgebruik) dan meld je dat meteen bij de leerkracht.
6. Je mag alleen printen als je toestemming hebt van je leerkracht.
7. Wees zuinig met de computers en alles wat erbij hoort. Je mag op computerplek niet eten en/of drinken.
8. Je weet dat alle sites die je opent worden geregistreerd door de computer.

Mobiele telefoons

Contact met thuis om te melden dat je veilig bent aangekomen is toegestaan, daarna gaan (en blijven) de mobieltjes uit op het schoolplein en in de klas. Deze worden op een centrale plaats bewaard in de klas.

Fotografie

Fotograferen (met mobiel, fototoestel of spelcomputer) mag niet (op het plein en in de school). In bijzondere situaties (in de groep) beslist de groepsleerkracht over een eenmalige uitzondering.

SIGNALERING

Om pesten effectief te kunnen aanpakken is signalering essentieel. Deze signalering kan gebeuren door een (groeps)leerkracht die problematisch gedrag observeert. Het kan ook zijn dat door een betrokkene, b.v. (mede)leerling of ouder, zaken worden gemeld. Dit kan zowel bij de groepsleerkracht als bij anderen. Een melding kan ook worden gedaan bij de contactpersoon (in het kader van de klachtenregeling) van de school. T.b.v. een effectieve signalering wordt gebruik

gemaakt van de signalerings-/observatielijst van Zien! waarin zowel individuele signalen als instrumenten om op groepsniveau in te kunnen zetten naar voren komen.

AANPAK

Bij signalering van pestgedrag of melding door een betrokkene treedt het volgende stappenplan in werking (n.b. de activiteiten in iedere stap worden vastgelegd).

1. Het probleem wordt serieus genomen.

Iedere melding/signaal wordt door de groepsleerkracht serieus genomen. Allereerst dient duidelijk te worden in welke hoedanigheid het pesten plaatsvindt.

In grote lijn zijn 2 situaties mogelijk:

A. Een leerling van Het Kompas is slachtoffer van (digitaal) pesten; pester(s) is/zijn geen leerling(en) van Het Kompas. In deze situatie kan zo nodig met slachtoffer en ouders worden bekeken welke vervolgstappen genomen kunnen worden.

Bij digitaal pesten: blokkeren van afzenders van mails, telefoonnummers. In ieder geval is het van belang dat de school op de hoogte is en blijft, omdat het sociaal-emotioneel welbevinden van de leerling beïnvloed kan worden.

B. Een leerling van Het Kompas is slachtoffer van (digitaal) pesten; pester(s) is/zijn leerlingen van Het Kompas. In dit tweede geval wordt **ALTIJD** de volgende stap gezet: **noodzakelijke maatregelen ter bescherming van het slachtoffer**. Deze kunnen bijvoorbeeld bestaan uit:

- aanpassen van de zitplaatsen/looproutes in het groepslokaal,
- afspraken over pauzes (informeer het team, de pleinwacht bijv. via een "hoe te handelen met...") en na schooltijd, toezicht bij gym en in de kleedkamer
- aanpassing van de indeling bij groepsopdrachten
- bij een signaal van digitaal pesten: betreffende leerling(en) (tijdelijk) uitsluiten van het gebruik van computers op school.

2. Nadere oriëntatie op het probleem.

In overleg tussen groepsleerkrachten en de IB-er/coördinator leerlingenzorg wordt afgesproken welke gesprekken en signalerings-instrumenten worden ingezet om het beeld helder te krijgen. Er kunnen zowel individuele gesprekken met slachtoffer, pester(s), ouders plaatsvinden als groepsgesprekken.

In het geval van digitaal pesten zijn gesprekken met ouders/ verzorgers van direct belang. Het pesten speelt zich af m.b.v. digitale apparatuur in de thuissituatie, en is niet direct beïnvloedbaar door school. Het karakter van de gesprekken is vooral *informatief*. Wel wordt de pester al in het eerste gesprek duidelijk gemaakt dat pesten op geen enkele wijze wordt getolereerd. Het probleem en de te kiezen maatregelen worden in het schoolteam besproken.

3. Interventie; gepaste maatregelen.

De uitkomsten van de oriëntatie bepalen de inhoud

a. gericht op hulp aan het **slachtoffer**:

bespreken van mogelijke oplossingen, afspraken (maken en vastleggen) over het vervolg. Bij digitaal pesten kan bekeken worden of en hoe de leerling geïnformeerd kan worden over het omgaan met computer en/of sociale media en de gevaren hiervan.

b. gericht op de **pester**:

In gesprek(ken) wordt het gedrag duidelijk afgewezen; de pester wordt geconfronteerd met de gevolgen. Een gesprek kan *straffend* zijn, als de pester duidelijk geconfronteerd wordt met zijn gedrag en hiervoor een sanctie krijgt opgelegd. Het kan ook *probleemoplossend* zijn, wanneer

gezocht wordt naar oorzaken van het pestgedrag, en vervolgens stappen worden afgesproken tot gedragsverandering. In beide gevallen worden afspraken gemaakt en vastgelegd over het vervolg.

c. gericht op de **groep**:

De groep moet zich bewust worden van het groepsgedrag (toezien en zwijgen houdt pesten in stand) en de verantwoordelijkheid voor alle leerlingen en de sfeer in de groep. Hiertoe worden groeps gesprekken gevoerd en kunnen ook overige activiteiten kunnen worden ingezet.

Groepsafspraken worden gemaakt en vastgelegd: hierbij wordt aandacht besteed aan het vervolg. In geval van digitaal pesten kan het moeilijk zijn te achterhalen wie betrokken waren, en/of op de hoogte. Een groepsaanbod gericht op de omgang met digitale media en de gevaren ervan kan deel uitmaken van de aanpak.

d. gericht op de **ouders**:

In overleg tussen groepsleerkracht en coördinator leerlingenzorg worden afspraken gemaakt m.b.t. het informeren en (mogelijk) betrekken van ouders bij de problematiek. Dit is vooral van belang in het kader van afspraken over het oplossen van de problemen en gedragsverandering.

Gemaakte afspraken - ook over het vervolg – worden vastgelegd.

Evaluatie

De vastgelegde activiteiten en afspraken worden geëvalueerd met de betrokkenen en binnen het schoolteam. Indien nodig worden vervolgspraken en nieuwe maatregelen besproken en gepland, vooral wanneer gedragsverandering niet voldoende heeft plaatsgevonden. In dit laatste geval wordt een vervolgtraject ingezet, gestuurd door de directie.

Ondertekening van het pestprotocol

Het pestprotocol wordt elk jaar ondertekent door de directie, de voorzitter van de Medezeggenschapsraad en door de vertegenwoordigers van elke groep.

Het ondertekende protocol hangt op een duidelijk zichtbare plaats in de school. De tekst van het protocol wordt bekend gemaakt in de schoolgids en via de website van de school.

Getekend door:

Directeur

Bregina Staal

Voorzitter Medezeggenschapsraad

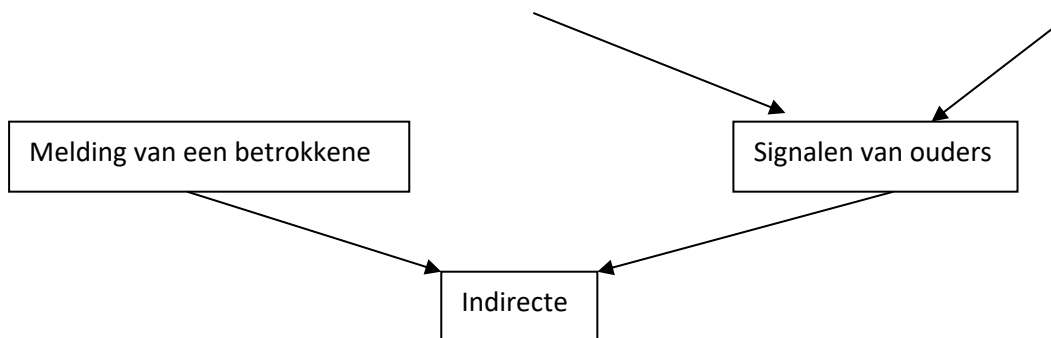
Linda Wessels

Alle groepen van de school:

Bijlage: signaleringslijst pesten
 Signaleringslijst Pesten:

- Pester**
- agressief gedrag
 - baas willen spelen
 - ongeduldigheid
 - prat gaan op stoer gedrag
 - moeite met verwoorden gevoelens

- Slachtoffer**
- bang om naar school te gaan
 - kapotte kleding, spullen blauwe plekken
 - geen eetlust
 - lichamelijke klachten, nachtmerries
 - gedragsverandering

SIGNALEN VOOR EEN LEERKRACHT

Directe

- Slachtoffer**
- is alleen in pauzes
 - is vaak doelwit van agressie
 - kan blauwe plekken, kapotte spullen hebben
 - kan slechter presteren
 - is niet blij/vrolijk
 - bewijzen/prints van digitaal pesten
- aanvullende signalen:
- weinig vrienden
 - verlegenheid
 - fysiek zwakker
 - onzekerheid
 - moeite met groepsnormen, sociale vaardigheden
 - gebrek aan assertiviteit
 - snel huilen

- Pester**
- dominant; kan steeds zin doordrijven
 - kan moeilijk toegeven
 - agressief gedrag jegens leeftijdgenoten/ volwassenen
 - kan stoer gedrag vertonen
 - kan geraffineerd, ongrijpbaar verdrag vertonen, op de grens van toelaatbare
- aanvullende signalen:
- positieve houding tegen (gebruik van) geweld
 - impulsiviteit
 - gering inlevingsvermogen in slachtoffer
 - fysiek sterk

- Groep**
- observaties (lessen, vrije situaties)
 - gesprekken
 - vragenlijsten soc. emotionele ontwikkeling
 - sociogram

Bijlage Circus Ik:

Theoretische onderbouwing Circus IK

door Kees van Overveld

Probleem? Wat kies je?

Kinderen kunnen op drie manieren een probleem oplossen: proactief, agressief of passief. Binnen Kwink koppelen we aan die oplossingswijzen drie werkwoorden: aanpakken-aanvallen-verstoppen. Deze reeks is afgeleid van het zogenaamde WAK-model. WAK is een ezelsbruggetje dat verwijst naar de drie manieren waarop je een probleem kan oplossen: weglopen – aanpakken – knokken. Zie 'Groepsplan Gedrag' van Kees van Overveld, hoofdstuk 18. Binnen Kwink wordt voor een net iets andere benaming gekozen om het instrument schoolbreed te kunnen gebruiken.

Ik doe als giraf, ik pak het probleem aan

Met aanpakken wordt een strategie bedoeld die zich kenmerkt door positief, pro-sociaal gedrag. Het is het gedrag dat wij als volwassenen graag zien. Te denken valt aan:

- overleggen, onderhandelen (*Mag ik dan straks meedoen, als jullie klaar zijn?*);
- samenwerken;
- communiceren (vragen stellen, luisteren).

Aanpakgedrag heeft veel met fysiek zelfvertrouwen te maken:

- *stevig staan, rechte rug, borst vooruit, in de grond geworteld*;
- *stevige, rustige, zelfverzekerde stem*;
- *oogcontact (niet statend)*.

Wat kunnen 'aanvallers' van de aanpakstrategie leren? Ze kunnen leren dat ze door een kleine aanpassing in hun lichaamstaal en stemgebruik sympathieker kunnen overkomen. En dat ze door het krachtige maar positieve gedrag waarschijnlijk het probleem sneller oplossen dan met een

krachtterm of een tik in het gezicht.

'Verstoppers' kunnen ervaren dat weglopen van een situatie op zich niet verkeerd is. Het gaat er wel om hoe je wegloopt: niet met de staart tussen de benen, maar met opgeheven hoofd en een zelfverzekerde pas. En terwijl je wegloopt, denk je bij jezelf: julie kunnen me wat, ik voel me toch sterker.

Ik doe als bok, ik val de ander aan

Aanvallen is een vechtaanpak. De leerling gaat het probleem via fysieke of verbale agressie te lijf. De volgende gedragingen zijn te observeren:

- slaan, schoppen;
- bijten;
- spugen;
- uitschelden, vloeken;
- *harde, dreigende stem*;
- *intimiderende lichaamshouding*.

Aanvallen is voor sommige leerlingen een succesvolle strategie. Het leidt ertoe dat anderen bang voor je worden, dat je status in de groep verwerft en dat anderen niet meer dichtbij komen. Dit zijn echter allemaal voordelen op de korte termijn. Aanvallen zal bij frequent gebruik op langere termijn contra-productief werken. Als je de strategie aanvallen hanteert, ben je bezig met de ander (extern). Eigenlijk ben je niet bezig met het probleem zelf en hoe jij je daartoe verhoudt. Je staat louterlijk van je af en bent bezig met de externe omstandigheden. Dit heeft een tijdelijk probleemoplossend effect, maar onderliggende problemen worden niet aangepakt. Bij frequent gebruik zal aanvallen op langere termijn contra-productief werken, helemaal omdat agressie in een samenleving niet getolereerd wordt.

VERSTOPPEN

ik doe als strulsvogel,
ik verstop me

Verstoppen staat symbool voor een vluchtaanpak waarbij het probleem op een meer passieve, inactieve wijze wordt opgelost. In de klas zien we de volgende gedragingen bij deze oplossingsstrategie:

- huilen; zachte, weinig overtuigende stem;
- overschreeuwen, knijpen;
- wegtruppen, het probleem letterlijk uit de weg gaan;
- passief blijven, niets doen, je op de kop laten zittelen;
- onzekere lichaamshouding; gaan of weinig oogcontact maken.

Kenmerkend aan dit gedrag is dat het meestal niet helpt om je probleem zo op te lossen. Leerlingen die de verstopstrategie frequent toepassen, leren niet van de probleemsituatie. Het is zeer waarschijnlijk dat zij steeds weer in dezelfde problematische situaties terecht komen. We zien dit soort probleem-oplos-gedrag optreden bij leerlingen die slachtoffer zijn van pestgedrag, bij leerlingen die zich gefrustreerd en machteloos voelen en bij leerlingen die we kenmerken als stil en teruggetrokken.

Bij het oplossen van een probleem kun je veel sleun hebben aan de beschreven driedeling. We weten echter ook dat de praktijk weerbarstig is. Sommige kinderen hadden graag gekozen voor aanpakgedrag, maar bedenken dat pas achteraf als de leerkracht vraagt waarom er nu gekozen is voor slaan. Andere kinderen zullen wellicht in eerste instantie kiezen voor aanpakgedrag, maar als de eigen fysieke veiligheid in gevaar is, zullen ze misschien toch kiezen om terug te schoppen.

Probleem oplossen en de SEL-competenties

Bij het oplossen van een probleem spelen de vijf SEL-competenties een belangrijke rol. We lichten er twee uit:

- **Zelfmanagement:** kun je de rust in je hoofd bewaren als je je bedreigd voelt of op de proef wordt gesteld?
- **Keuzes maken:** hoe ga je het probleem oplossen? Doe je alleen wat goed is voor jou of denk je ook aan de ander? Vanuit welke waarden en normen kies je voor een oplossing?

Deze en andere SEL-competenties komen ook aan bod als we problemen met kinderen nabespreken:

- Wie heeft op welke wijze het probleem of conflict opgelost?
- Hoe zag dat eruit? Hoe klonk het?
- Welk effect had jouw oplossingswijze? Hoe voelde jij je? Hoe voelde de ander zich?
- En wat nu als je het als een aanpakker had opgelost?
- Wat is de les voor de volgende keer?

Bijlage: Pesten, plagen en ruzie

pesten	plagen	ruzie
		
langere tijd	af en toe	af en toe
 → 	 → 	 →
meer tegen één	1 tegen 1	1 tegen 1
 	 	
de een (lijkt) blij, de ander is sip	allebei blij	allebei sip
 = 	 = 	 =
er wordt niet geluisterd naar stop	er wordt geluisterd naar stop	er wordt (uiteindelijk) geluisterd naar stop